

I 2007 startet miljø- og fiskeri-forvaltningen i Norge et nasjonalt samarbeidsprosjekt for å kartlegge marine naturtyper som er viktige for det biologiske mangfoldet. Kunnskapen fra prosjektet vil være viktig for den videre planleggingen i kystsonen, og for avveinger mellom de ulike interessene.

Anne Britt Storeng
anne-britt.storeng@dirnat.no

Norges kystlinje er 83 000 km lang inklusiv holmer og skjær. Innenfor grunnlinjen er det ca. 100 000 km² kystfarvann, noe som tilsvarer et område som er omtrent fem ganger så stort som vårt samlede ferskvannsareal. Kunnskapen om det marine miljøet er mangelfull, samtidig som det i lang tid har vært økende aktivitetspress på kyst- og havområdene. Det er derfor stort behov for å kartlegge viktige naturtyper som har betydning for det biologiske mangfoldet i kystsonen.

Kunnskapsbasert forvaltning i kommunene

Kommunene har myndighet til å ta avgjørelser for sine land- og sjøområder etter plan- og bygningsloven og ulike sektorlover. Ved langsiktig planlegging og aktiv bruk av virkemidler i lovverket, kan kommunene redusere konflikter mellom bruk og vern av arealer samt styre utviklingen i større grad enn det som gjøres i dag. En kartlegging av kommunenes mest verdifulle områder for biologisk mangfold er et viktig grunnlag for en mer bærekraftig og forutsigbar arealplanlegging.

Gjennom kartleggingen får kommunene økt kunnskap om sin undersjøiske natur. Denne kunnskapen er viktig for en god forvaltning. Dataene fra kartleggingsarbeidet gir kommunene et godt grunnlag for å:

Foto: Øystein Paulsen

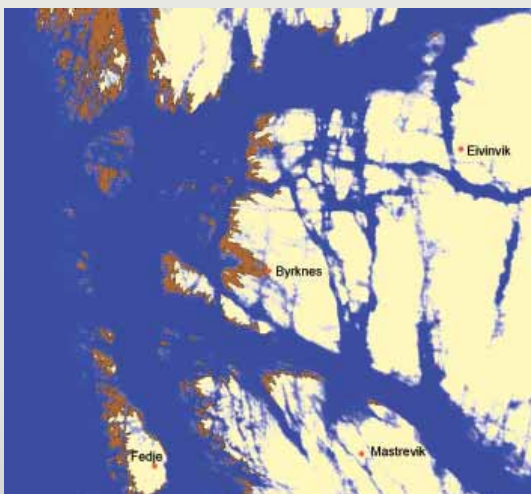
Litoralbaseng.
Littoralbasin.

- ta vare på viktige naturtyper i kommunen ved utbyggingsspørsmål
- finne egnede områder for næringsvirksomhet
- sette fokus på kystsonen som grunnlag for fortsatt vekst og utvikling langs kysten

Den kommunale kartleggingen legger mest vekt på grunne og kystnære områder. Dette henger sammen med at det er i disse områdene kartleggingen er praktisk gjennomførbar for kommunene, og at det er disse områdene som er mest utsatt for påvirkning. Formelt sett omfatter kartleggingen områdene ut til grunnlinja. Dette er sammenfallende med plan- og bygningslovens virkeområde. Svalbard omfattes ikke.

Enkel tilgang til informasjon om biologiske verdier i nærområdet kan også ha stor verdi for skoleverket. I læreplan for naturfagsundervisningen legges det stor vekt på observasjoner og erfaringer i felt, knyttet til lokalt biologisk mangfold.

Nasjonalt program for kartlegging og overvåking av biologisk mangfold
Arbeidet med kartlegging av marine naturtyper er forankret i Nasjonalt pro-

Figur 1.5.1
Modellberegning av tare-skog i Hordaland (NIVA).
Modelling of kelp forests in Hordaland, Norway (NIVA).

gram for kartlegging og overvåking av biologisk mangfold, som ledes av et interdepartementalt utvalg. Den formelle bakgrunnen for opprettelsen av Nasjonalt program finnes i St.meld. nr 42 (2000–2001) om *biologisk mangfold – sektoransvar og samordning*, hvor hovedtiltaket i meldingen var å etablere et nytt kunnskapsbasert forvaltningssystem for å hindre unødig tap av biologisk mangfold.

Bærebjelken i dette forvaltningssystemet skulle være ”Nasjonalt program for kartlegging og overvåking av biologisk mangfold”. Målet med programmet er å gi informasjon om:

- lokalisering og verdiklassifisering av viktige områder for biologisk mangfold
- endringer i biologisk mangfold over tid
- årsakene til endringene og forslag til tiltak
- oppfølging av tiltak

Arbeidet med å kartlegge marine naturtyper ledes av en styringsgruppe bestående av Direktoratet for naturforvaltning (DN – prosjektansvarlig), Fiskeridirektoratet (F.dir.), Forsvarsbygg (FB) og Statens

forurensningstilsyn (SFT). Arbeidet finansieres av Fiskeri- og kystdepartementet (FKD), Forsvarsdepartementet (FD) og Miljøverndepartementet (MD). I tillegg til den marine gruppen er det opprettet en gruppe for kartlegging av naturtyper på land, en gruppe for introduserte arter og en for truede arter.

I tillegg til at kunnskapen vil bidra til bedre kommunal forvaltning, vil den også være nyttig for fiskeriforvaltningen. Det er bakgrunnen for at miljøforvaltningen og fiskeriforvaltningen i fellesskap har utformet prosjektet.

2010-målet

Et sentralt mål for norske myndigheter er å forvalte naturen slik at arter som finnes naturlig hos oss sikres som levedyktige bestander, og at variasjonen av naturtyper og landskap opprettholdes og derved bidrar til å sikre og bevare det biologiske mangfoldet. I tråd med internasjonale forpliktelser har Regjeringen som mål å stanse tapet av biologisk mangfold innen 2010.

Det biologiske mangfoldet betinges av og utsettes for en lang rekke påvirkningsfaktorer. Menneskers aktivitet har gjennom

historien påvirket det på ulike måter. For å ta vare på dette mangfoldet og bruke det fornuftig, er vi helt avhengige av god kunnskap om blant annet:

- hvilke naturtyper og arter vi har i Norge
- hvor artene lever og hvilke faktorer som bestemmer utbredelsen
- hvor de ulike naturtypene finnes, hvilken verdi de har og hvilke faktorer som bestemmer utformingene
- hvordan det ”står til” med artene og naturtypene
- hvordan og hvorfor bestander og utbredelsesområder for både arter og naturtyper endrer seg over tid

Et godt kunnskapsgrunnlag vil bidra til at det kan tas hensyn til det biologiske mangfoldet og gi større forutsigbarhet for næringsliv, utbyggeraktiviteter og innbyggere.

Biologisk mangfold

Biologisk mangfold kan beskrives som jordens variasjon av livsformer, deres arvestoff og miljøet de lever i, og kan knyttes til variasjon i tre biologiske organisasjonsnivåer:

- økosystem (naturtyper)
- arter
- innen arter (gener)

Det er en uoverkommelig oppgave å kartlegge alle elementer i det biologiske mangfoldet i én prosess. For å kunne utføre kartleggingen på en rasjonell og enhetlig måte, gjennomføres den ved å registrere og kartfeste forekomster av naturtyper som er spesielt viktige for biologisk mangfold, og naturtyper som er spesielt utsatt for ødeleggelse ved utbygging. I dette tas det hensyn til naturtyper som:

- er spesielt artsrike
- er levested for spesielt hensynskrevende arter
- er levested for spesielle bestander (populasjoner)
- er spesielt utsatt for menneskelig aktivitet og påvirkning
- har spesielle fysiske eller kjemiske forhold og som er levested for særegne biologiske samfunn

Trusler mot det marine mangfoldet

Trusler mot miljøet har økt i takt med menneskelig aktivitet og økt befolkningsvekst. Det marine biologiske mangfoldet påvirkes på samme måte som mangfoldet på land av faktorer som fysiske endringer av leveområder, klimaendringer, introduksjoner av fremmede arter, forurensning og overbeskatning.

Grunnlag for kartleggingsarbeidet i Norge

Norge har tidligere ratifisert flere internasjonale avtaler som omhandler planter og dyr. De viktigste er:

- Bonn-konvensjonen (1983), om trekkende arter av ville dyr
- Bern-konvensjonen (1982), om vern av ville planter og dyr og deres naturlige leveområder
- Ramsar-konvensjonen (1975),

om vern av våtmarksområder av internasjonal betydning

- Washington-konvensjonen (CITES) (1975), om internasjonal handel med truede dyre- og plantearter
- OSPAR-konvensjonen for beskyttelse av det marine miljøet i Nordøst-Atlanteren (1992)

Norge har ved underskriving av disse internasjonale avtalene påtatt seg klare forpliktelser. Forpliktelsene innebærer implementering av konvensjonenes mål i norsk lovverk. Kartlegging av marint biologisk mangfold bidrar til å oppfylle våre forpliktelser i henhold til flere av de nevnte konvensjonene.

Kartlegging av biologisk mangfold i kommunene startet i 1999, og kartleggingene ble da konsentrert om naturtyper på land. Kartlegging av marint biologisk mangfold i kommunene startet i større skala først i 2007, og er dermed kommet svært kort. I hovedsak skyldes dette at de fleste marine naturtyper er skjult under havoverflaten og lite tilgjengelige. Arbeidet er derfor i utgangspunktet vanskeligere enn på land hvor naturtyper og naturkvaliteter kan observeres direkte.

Hva skal kartlegges?

I alt omfatter kartleggingen 12 naturtyper og tre nøkkelområder for spesielle arter (se faktaboks). I tillegg er det en generell adgang til å kartlegge naturtyper som har spesiell lokal betydning. En beskrivelse av naturtypene og hvordan de kartlegges finnes i DN-håndbok 19-2001 revidert 2007 – kartlegging av marint biologisk mangfold. Denne håndboka, og de andre håndbøkene for kartlegging av biologisk mangfold, kan lastes ned fra nettet på <http://www.dirnat.no/>.

Hvordan kartlegge?

Kartleggingsarbeid er både komplisert og tidkrevende. Det er derfor viktig at

arbeidet organiseres godt. Den marine kartleggingen har en sterk sentral forankring, og arbeidet koordineres av en styringsgruppe. Gjennomføringen av kartleggingen er forankret i regionale grupper bestående av Fylkesmannen, Fiskeridirektoratet, Fylkeskommunen og representanter fra de kommunene som kartlegges. Selve kartleggingen utføres som et samarbeidsprosjekt mellom Havforskningsinstituttet, Norsk institutt for vannforskning (NIVA) og Norges geologiske undersøkelse (NGU) som er institusjoner som utfyller hverandre når det gjelder kunnskap om de marine naturtypene.

Mål frem mot 2010

Frem mot 2010 er det et vedtatt mål at utvalgte marine naturtyper i minst halvparten av Norges kystkommuner skal være ferdig kartlagt. Det skal foreligge god kunnskap både om naturtypene og deres verdi for bruk i beslutningsprosesser som omfatter kystsonen. Dataene skal gjøres tilgjengelige gjennom nasjonale databaser. I første omgang legges de inn i DN sin Naturbase der de kan lastes ned til ulike brukere.

Frem mot 2010 har kartleggingsprosjektet fokus på kommunene rundt Oslofjorden og ned til Vest-Agder, Hordaland, Nord- og Sør-Trøndelag, Troms og Vest-Finnmark. 2007 var det første året med kartlegging i større skala. Det ble da utført kartlegging i Oslofjordområdet og langs sørlandskysten samt i Trøndelagsregionen.

Mapping of Coastal Habitat

The Norwegian coastline is 83,000 km long (inclusive tie rod and rock awash). About 100,000 km² of the coastal water is behind the base line. This is an area 5 times the total area of fresh water in Norway. Our knowledge of the marine environment is still insufficient. At the same time the pressure from activities at the coast and in the ocean is increasing. With the increasing pressure for using the coastline the need for mapping important habitats significant for biological diversity is great. Knowledge is very important for the future planning in the coastal area and is important for the balancing between the different groups of interests. A national program for mapping of coastal habitat started in 2007 as a joint venture project between the Ministry of Environment and the Ministry of Fisheries and Coastal affairs. The aim towards year 2010 is that half of the Norwegian communities along the coast has been mapped regarding important habitats that is significant for biological diversity.

Naturtyper som skal kartlegges etter DN-håndbok 19 er:

Spesielle naturtyper

Større tareskogforekomster
Sterke tidevannsstrømmer
Fjorder med naturlig lavt oksygeninnhold i bunnvannet
Spesielt dype fjordområder
Poller
Litoralbassenger (fjærebasseng)
Israndavsetninger
Bløtbunnsområder i strandsonen
Korallforekomster
Løstliggende kalkalger
Ålegrasenger og andre undervannsenger
Skjellsandforekomster

Nøkkelområder for spesielle arter og bestander

Østersforekomster
Større kamskjellforekomster
Gyteområder for fisk